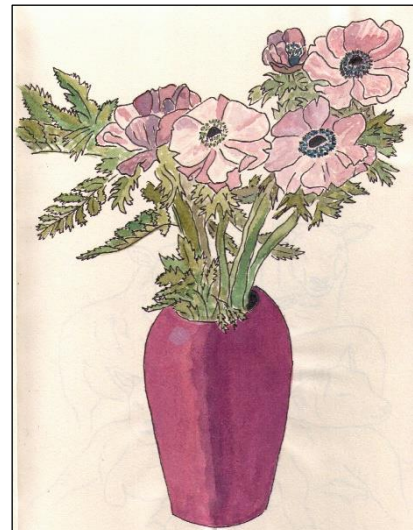

Omweg

Mijn vriend de complotdenker verweet mij gebrek aan beoordelingsvermogen. En bovendien: 'Als je je niet boos maakt over wat er allemaal gebeurt rond corona heb je geen verstand of geen hart.' Daar werd ik op mijn beurt boos van. Het is de makkelijkste weg, iemand die het niet met je eens is afschilderen als niet goed bij zijn hoofd. Dat is nu net waar de samenleving tegenwoordig zozeer aan lijdt, wederzijdse verkettering. Het is de dood in de pot voor elk gesprek.

Het werd, pijnlijk genoeg, hoe langer hoe meer zichtbaar in onze discussies. Elk argument moest zijn tegenargument krijgen, elk punt zijn contrapunt. Dat waren we weliswaar gewend in onze jarenlange gesprekken. Maar tot dan toe hadden die altijd muziek opgeleverd, het gezamenlijk componeren van een wereld in woorden, het harmoniëren van denklijnen tot een fuga, een welluidend geheel. Onze gesprekken zaten stevast vol met plezier en inspiratie. Nu kregen ze een andere toon. In plaats van tot interessante muziek te leiden veranderden ze in elkaar de les lezen, de ander uitleggen wat de foute zienswijze was en wat de juiste. Het ging nota bene steeds over verbinding, hoe je samenhang in een gemeenschap creëert, politieke vriendschap. Maar het effect van onze woorden was precies het tegendeel van verbinding, ze vervreemdden alleen, ze werkten splijtend. Daar wilde ik niet in terecht komen.

Aristoteles definieert het goede leven als een gesprek onder vrienden over wat het goede leven inhoudt. Dat gesprek beschouwt hij als de belangrijkste leerschool van het leven, zowel op het punt van individuele karaktervorming als van gemeenschapsvorming. Maar wat als de vriendschap onder een gesprek gaat lijden? Als woorden averechts werken en op ruzie dreigen uit te lopen?

Gelukkig heeft dezelfde Aristoteles ons een eenvoudig hulpmiddel nagelaten: zoeken naar wat in een situatie een teveel, een te weinig en het juiste midden is. Teveel leek mij boos worden, op mijn poot gaan spelen. Te weinig was me terugtrekken uit het gesprek, de handdoek in de ring gooien. Daartussen staat iets geheel anders: zachtjes, voorzichtig je

waarheid vertellen. De dichtster Emily Dickinson beschrijft het zo: Zeg heel de Waarheid / -
maar niet rechtstreeks - / Alleen de Omweg leidt naar 't Doel. / De waarheid die te plotseling
daagt / is voor een zwak gevoel - te fel / Zoals men Bliksem rustig uitlegt / aan ieder angstig
Kind / zo moet de Waarheid langzaam gloren / opdat zij niet verblindt.

Ik liet mijn vriend weten dat ik op deze manier ons gesprek niet wilde voortzetten. 'Als
onze woorden vervreemden en weerstand oproepen, lijkt het me beter de muziek van de
stilte op te zoeken. Er is meer tussen hemel en aarde dan woorden, en ook tussen ons.'

Het werkte. Het herstelde onze band.